

функціональні), комунікативно-інформаційні (людське спілкування та форми передачі повідомлень, форми існування свідомості); культурологічні, змішані (цінності, менталітет, уподобання, норми, вірування). За генезисом умов подолання простору – територіальної диференціації (поділу регіонального явища) та територіальної інтеграції (об'єднання регіонального явища). За значенням для розвитку РОС: позитивні (сприяють формуванню позитивних тенденцій освітнього розвитку РОС) та негативні (суперечать інтересам особистості в рамках морально-етичних норм чи призводять до деградації ТОС чи певної соціальної групи та особи) та ін. Найявність різного роду зв'язків між освітніми явищами, подіями, процесами (функціональних, структурних) свідчить про складну організацію системи РОМ.

Територіальна організація РОМ є одним з інститутів РОС. У підсистемі РОС реалізуються регіональні потреби з урахуванням історичних традицій та етнічних особливостей території. Будучи основою соціалізації особистості, духовної культури нації і соціальної пам'яті народу, РОС забезпечує необхідну професійну й міграційну мобільність населення.

Регіональні і місцеві органи управління освітою і наукою є суб'єктами системи територіальної організації. Як показують чисельні дослідження, які ведуться в галузі регіональної освіти, що найважливішими рисами територіальної організації освітнього менеджменту (ОМ) є: залежність рівня розвитку і територіальної організації освітньої системи (ОС) від рівня розвитку і розміщення населення; залежність територіальної концентрації навчальних закладів (НЗ) від особливостей систем його локалізації; територіальне комплексування закладів освіти; територіальна диференціація ОС.

IV. Висновки. Отже, необхідно констатувати, що РОМ як галузь РЕ має всі ознаки територіальної системи в часі і просторі, оскільки складається із значної кількості взаємопов'язаних елементів, володіє цілісністю щодо них та проявляє здатність до саморегуляції.

Формування і розвиток системи РОМ потребують подальшого дослідження чинників, що впливають на нього, а також методологічного забезпечення його діагностики з метою ефективного функціонування системи регіональної освіти.

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. / Э. Б. Алаев — М.: Мысль, 1983. — 63 с.

2. Гончарук Л. Я. Ефективність соціальної політики в умовах ринкових перетворень: проблеми соціалізації економічного розвитку: Автореф. дис. канд. екон. наук (08.09.01). / Л. Я. Гончарук — Львів: ІРД НАН України. — 2001. — 16 с.

3. Симоненко В. К. Регіони України: проблеми розвитку : моногр. / В. К. Симоненко . — К.: Наукова думка, 1997. — 427 с.

4. Філософія політики: Короткий енцикл. словник / Авт.-упоряд.: Андрущенко В. П. та ін. — К.: Знання України, 2002. — 670 с.

5. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. / В. О. Джаман — Чернівці: Рута, 2003. — 392 с.

6. Сурмин Ю. П., Туленков Н. В. Методология и методы социологических исследований: Учеб. пособие. / Ю. П. Сурмин, Н. В. / Туленков — К.: МАУП, 2000. — 304 с.

7. Андрущенко А. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. / А. П. Андрущенко — К.: Генеза, 1996. — С. 95-97.

8. Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика в Україні: сучасні форми та методи реалізації (Зб. наук. пр.). Вип. № 2(52) / НАНУ. ІРД. Редкол.: М. І. Долішній і ін. — Львів, 2005. — 629 с.

The paper addresses the methodology for the organization of regional educational management (ROM) and ROS. As one of the main methods proposed use heosfernyy approach to the problem. Formation of ROM and operation of regional educational systems (ROS) due to the needs of the region's population.

Писар Н. Б.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ПРАКТИЦІ МЕНЕДЖМЕНТУ ГАЗОВИХ КОМПАНІЙ

Розглянуто теоретико-методологічні та практичні аспекти стратегічного управління, здійснено моніторинг актуальних проблем газового сектору економіки України, запропоно-

вано стратегічні напрямки розвитку газового сектору економіки України, обґрунтовано необхідність розробки стратегії конкурентноспроможного рівня продуктивності пріоритет-

них галузей з метою забезпечення достойної позиції національної економіки в міжнародному розподілі праці.

Ключові слова: енергетичний комплекс, енергетична незалежність, стратегія, енергетична стратегія, газ, тариф, ціна, газотранспортна система, паливно-енергетична незалежність країни.

І. Вступ. Газовий ринок України як інституційна основа взаємодії з усім господарським комплексом країни є однією з найважливіших складових її ресурсного забезпечення та національної безпеки. На сучасному етапі розвитку економіки України природний газ залишається основним паливно-енергетичним ресурсом (ПЕР) держави, його частка в паливно-енергетичному балансі складає близько 40 %, що за оцінками експертів, є не виправдано високою, тоді, як у світі частка газу в балансі енергоносіїв становить 23,8 %, в Європі – 21,3 %. Висока енергоємність ВВП України зумовлена структурними дисбалансами національного виробництва, адже в структурі промислового виробництва переважають енергоємні види економічної діяльності: теплові електростанції, металургійна промисловість, житлово-комунальне господарство і хімічна промисловість (виробництво карбаміду, аміаку, аміачної селітри тощо), що споживає 66,3 % природного газу.

Якщо порівнювати енергоємність ВВП країн світу, то рівень енергоємності економіки України залишається одним з найвищих у світі – 0,5 кг.к.п. / дол. США (рис. 1.1.1). Загальний рівень

споживання енергоресурсів на 1 дол. виробленої продукції в нашій країні є на 2 % вищим ніж у Росії, на 14 % – ніж у Білорусі, на 42 % – ніж в Естонії, в 2,4 раза вищим ніж у Польщі, в 2,6 ніж у Словенії, в 2,8 ніж в Угорщині, в 3,1 ніж в Японії та Німеччині, в 3,6 ніж у Великобританії та в 5,6 раза вищим, ніж у Гонконгу [1].

Неефективне використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) призвело до негативних економічних та соціальних наслідків, які проявляються в наступному:

- конкурентоспроможність вітчизняної продукції, яка здебільшого є енергомісткою, досягається лише за рахунок значного зниження витрат на оплату праці;

- поступово руйнується інфраструктура паливно-енергетичного комплексу та комунальних підприємств водо- й теплопостачання;

- високі ціни та низька якість послуг підприємств паливно-енергетичного комплексу та комунальних підприємств водо- й теплопостачання [2].

Таким чином, Україна з високим рівнем споживання газу – від 76 до 82 млрд. куб. м. на рік та самозабезпеченістю газом на 22 % автоматично потрапила у фінансово-політичну енергетичну залежність від експортера газу. Рівень енергетичної безпеки країни оцінюється, сьогодні, як незадовільний і потребує інноваційного раціонального підходу до її функціонування. Тому, стратегічне державне управління вимагає розробки ефективного механізму функціонування газових монополій, які є центральними ланками енергозалежної національної економічної системи. Адже реалізація заходів

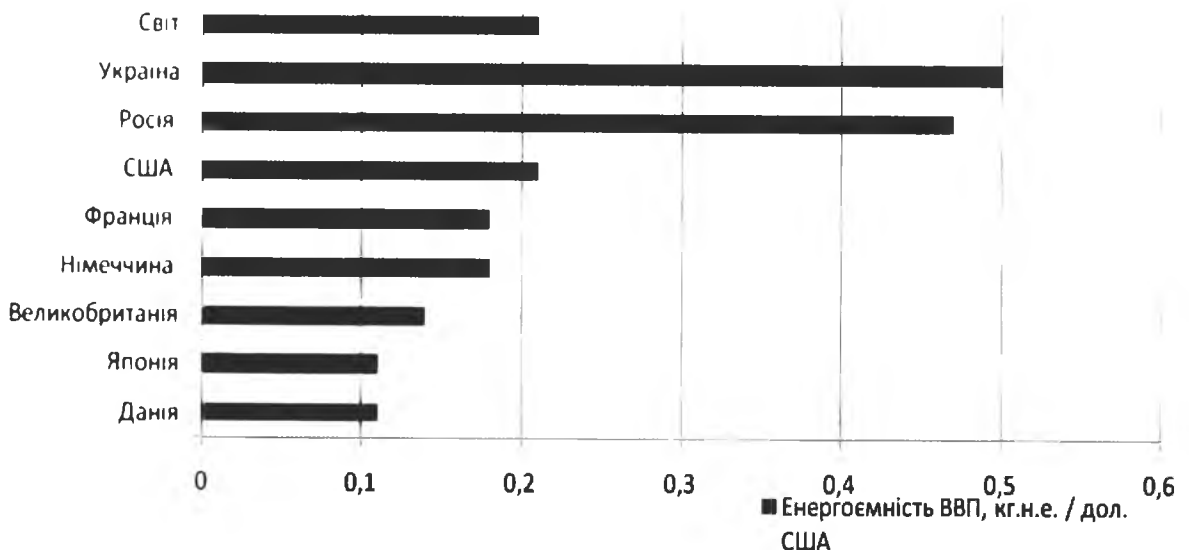

Рис. 1. Енергоємність ВВП, кг.к.п. / дол. США в 2010 р [2]

інтенсифікації зовнішньоекономічної активності України в економічному аспекті повинна формуватись з метою забезпечення її конкурентної переваги у міжнародному поділі праці через ефективне та продуктивне функціонування пріоритетних галузей національної економіки.

Сукупність заходів реалізації комплексного плану енергетичної стратегії країни для підприємств газового сектору економіки України вважають процесом управління з досягнення стратегічних цілей національної економіки.

Розробка напрямків та заходів підвищення функціонування газового сектору економіки України простежуються у працях: А. Шевцова, М. Данилюка, І. Діяка, І. Карп, А. Шидловського, С.В. Бобрівець, І. Чукаєвої, Я. Витвицького, М. Кулика, В. Бурлаки та ін. Вагомий внесок в розгляд питання стратегії розвитку підприємств внесли А. Томпсон та А. Дж. Стрікленд, І. Ансофф, П. Доль, Г. Мінцберг та багато інших.

II. Постановка завдання. Теоретичне обґрунтування практичних підходів до розробки стратегії розвитку газових компаній в умовах енергозалежності вітчизняної економіки.

III. Результати. Теоретико-методологічні основи стратегічного управління у практиці менеджменту газових компаній описують принциповий образ дій, який обраний для поставлених загальнодержавних цілей. Адже в економічному аспекті внутрішня і зовнішня стратегія країни визначається типом її конкурентної переваги і ступенем залежності від зовнішніх джерел сировини й енергії. Тип конкурентної переваги економіки країни Якубенком В. П. у праці [3] визначається складом базових галузей економіки, які можна розділити на два види: галузі, частка яких у ВВП країни є максимальною і галузі сировинної бази, частка яких у собівартості продукції базових галузей першого виду є досить значною.

Ефективність реалізації стратегії країни багато в чому визначає ціна продукції підприємств що належить до базової галузі економіки, тому від рівня цін на енергоносії, продукти харчування і сировину для базових галузей першого типу залежить успішність досягнення цілей економічного розвитку країни в цілому і, в остаточному підсумку, величина «іміунітету» суспільства.

Таким чином, ціни стратегічно значимих продуктів базових галузей економіки країни в значній мірі впливають на рівень конкурен-

тоспроможності країни у міжнародному поділі праці.

Розглянуті особливості впливу монополій на елементи національної економічної системи дають підставу стверджувати наявність зворотних зв'язків в економічній системі, що в остаточному підсумку, підсилюють вплив цін монопольної продукції на інтегральні показники функціонування економіки (ВВП, рівень цін, рівень інфляції). Детальний аналіз локальних зворотних зв'язків і зовнішнього зворотного зв'язку в економічній діяльності природних монополій можливий із застосуванням моделі міжгалузевого балансу, що дозволяє врахувати «зворотний зв'язок», що полягає у впливі ціни продукції монополії на інтегральні показники економічної ефективності країни. Технологія управління фінансовими потоками дозволяє адаптувати ціни до потреб різних сегментів споживачів і забезпечити рентабельність монополіста в умовах необхідного пільгового ціноутворення.

Установлення високих цін на газ для промислових підприємств незалежно від виду галузі та її ролі в розвитку економіки країни не тільки сприяє схованій інфляції, але й позбавляє можливості конструктивного впливу монополій на процеси економічного розвитку.

При такій ціновій стратегії монополісту вигідно підтримувати високий рівень споживання газу промисловими підприємствами, тому що тільки цей сегмент є центром прибутку, так як населення, бюджетні організації, підприємства комунальної теплоенергетики є центрами витрат, а центрами прибутку є енергогенеруючі компанії та промислові споживачі. Однак саме в промисловості, споживання природного газу забезпечує високий рівень енергоємності ВВП України.

Таким чином, існує такий логічний ланцюжок: державна політика пільгового ціноутворення на енергоносії для населення (політика соціальних дотацій) реалізація природного газу населенню і бюджетним організаціям нижче собівартості залежність рентабельності природних монополій від споживання газу експортно-орієнтованими промисловими підприємствами збільшення споживання газу в металургійній і хімічній промисловості збільшення енергоємності ВВП, зниження конкурентоспроможності національної економіки, що приводить до початку ланцюжка.

На фоні слабого розвитку внутрішнього виробництва високі ціни на природний газ для

промислових підприємств в остаточному підсумку дають негативний соціально-економічний ефект. Тому, у процесі визначення цільових цін для кожної з груп споживачів необхідно враховувати такі особливості дії зворотного зв'язку в економічній системі: у галузях внутрішнього ринку, що мають стратегічне значення для економіки країни, в періоди їх інтенсивного розвитку ціни на газ повинні встановлюватися за пільговим принципом (для України це: харчова промисловість, транспорт, енергетика), що дозволить стимулювати процеси економічного розвитку; ціни продукції газових компаній, встановлені для підприємств експортних галузей, повинні обмежуватися конкурентоспроможністю продукції на зовнішньому ринку і враховувати стратегію держави щодо доцільності розвитку цієї галузі.

В сучасних умовах процеси, що відбуваються на світових газових ринках, вимагають оптимального сполучення державного регулювання, яке забезпечує розширення основних фондів галузі, та конкуренції, яка забезпечує ефективність їх використання. При цьому відбувається поступове розширення ринків від локальних до державних, потім – континентальних і, нарешті, міжконтинентальних. Тому, нормалізація становища та розбудова сучасного і стабільного вітчизняного ринку природного газу має бути однією з першочергових задач енергетичної політики країни, враховуючи значну залежність економіки саме від газового ресурсу і те, що основні постачання газу здійснюються за рахунок імпорту.

ІV. Висновки. Отже, основними стратегічними напрямками зростання рівня енергетичної незалежності України мають бути:

- оптимально обґрунтоване підвищення рівня забезпечення країни власними паливно-енергетичними ресурсами;

- підвищення ефективності енерговиробництва та енерговикористання як напрямок внутрішніх резервів енергопостачання, за принципом енергозберігаючі та ресурсозберігаючі екологічно чисті технології;

- інноваційна політика з позиції енергетичної незалежності повинна працювати за принципом „перспективні інноваційні технології по розвідці, видобутку, виробництву, переробці, транспортуванню газу”.

- зменшення частки газу в енергетичному балансі за рахунок енергозберігаючих технологій та підвищення дисципліни газоспоживання;

- реорганізація системи постачання нафти і газу за рахунок зменшення опосередкованих

ланок на шляху від постачальників до споживачів.

- диверсифікація джерел та шляхів постачання паливно-енергетичних ресурсів в Україні;

- диверсифікація газопостачання за рахунок скрапленого природного газу (СПГ), міжнародна торгівля яким динамічно розвивається і який легко підлягає диверсифікації джерел і шляхів постачання морським транспортом.

- використання вигідних транзитних можливостей постачання нафти та газу в Західну Європу;

- пошук альтернативних (російському) джерел імпорту газу, розробка варіантних проектів його доставки та прискорена реалізація цих проектів за рахунок більш активного поєднання зусиль державних виконавчих органів і проектних організацій та заходів фінансової підтримки;

- удосконалення державного управління і регулювання діяльності в газовій сфері.

- розвиток напрямку підземного зберігання природного газу в Україні в аспекті підвищення тарифів з надання послуг для європейських компаній;

- забезпечити надійний правовий режим захисту прав власності на природний газ у ПСГ, привести систему тарифоутворення у відповідність до європейського рівня і здійснити реконструкцію газових сховищ.

Високий рівень виконання вище перелічених стратегічних цілей і буде визначатися станом готовності газової промисловості щодо протистояння дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх чинників, що створюють загрозу незалежній політиці держави у сфері енергозабезпечення національного господарства.

1. Key World Energy Statistics. Paris, International Energy Agency, 2006.

2. Мица. Н. В. Сутність та проблеми енергозбереження в Україні / Н. В. Мица // Сталый розвиток економіки. – 2011. – № 4. – С. 40 – 47.

3. Якубенко Володимир Павлович. Економіко-політичний механізм державного управління природними монополіями: дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк, 2004.

Theoretical, methodological and practical aspects of strategic management, monitored topical issues of the gas sector of Ukraine suggested the strategic direction of the gas sector of Ukraine, the necessity of developing a strategy of competitive performance level of priority sectors to ensure decent position of the national economy in the international division of labor.